

«Trinajstega maja 1968 se je demonstracij po Parizu udeležilo več kot milijon ljudi, drug za drugim so vznikali akcijski komiteji, delavci so začeli zavzemati tovarne, 17. maja jih je demonstriralo 200 tisoč, naslednji dan dva, kmalu zatem deset milijonov. Njihov cilj je daleč presegal le višje plače; zahtevali so odstop de Gaullove vlade in udeležbo pri vodenju tovarn, v katerih so delali. V njihovem boju so se jim pridružili tudi vodilni francoski intelektualci.»

40 let od (študentskih) demonstracij

Otroci revolucije praznujejo četrto okroglo obletnico

Simbol miru aktualen še po 50 letih

»Od vsepovsod slišim zvoke marširajočih, težkih korakov, / ker je tukaj poletje in je čas pravi za boj na ulici,« se je Rolling Stones leta 1968 v »zaspanem« Londonu kolcalo po nemirnem študentskem duhu, ki je takrat preveval Francijo. »Vsega je konec za neznanega vojaka,« so v psihedeličnem komadu, naperjenem proti vojni v Vietnamu, kričali The Doors, potem ko so na odru s kitaro kot puško in bobni kot uverturo izvedli simbolično ustrelitev frontmana Jima Morrisona. »Ruska invazija ni bila le tragedija, ampak tudi ceremonija sovraštva, polnega neobičajne (in popolno nerazložljive) evforije,« je v romanu zapisal Milan Kundera. Leto 1968, leto revolucij(e), leto, ki si zasluži večni spomin.

Foto Reuters

Simbol miru, ki te dni praznuje abrahama – Tokrat znak protesta proti spopadom v Tibetu na osrednjem mestnem trgu v Budimpešti pred tednom dni. Simbol miru je nastal s kombinacijo rdeče semaforne luči, črke N (nuclear – jedrski) in D (disarmament – razorožitev). Simbol je preprost, a njegova oblika zelo sugestivna. Ravne linije spominjajo na človeško telo, krog na planet Zemlja, najpomembnejše pa je, da ga zna narisati vsak. In milijoni ljudi so ga že.

riškimi veleposlaništvom v Londonu. V spopadih je bilo ranjenih 86 ljudi, 200 pa aretiranih. Aprila so ubili Martina Luthra Kinga ml., čemur je sledila študentska zasedba

univerze Columbia 23. aprila, ameriški protestniki pa so najostreje nastopili konec avgusta 1968 med demokrasko konvencijo v Chicagu, pri čemer so izbruhnili hudi nemiri in spopadi s policijo. Osem vodilnih protivojnih aktivistov so obtožili zarote. Novembra so za predsednika ZDA izvolili Richarda M. Nixona, vojna pa se je vlekla še šest let.

Nasvidenje, de Gaulle!

Francoski maj '68 se je pravzaprav začel že 22. marca z zasedbo upravnih prostorov univerze Nanterre ter se nadaljeval s serijo študentskih protestov na univerzah in licejih v Parizu. Študenti so tako kot delavci zahtevali umik de Gaullove vlade in družbene spremembe, čemur so sledili spopadi z univerzitetno upravo, policijo in celo vojsko, ki jo je nadnje poslala oblast. A to je le še prililo olja na ogenj – ulični spopadi so se razširili po vseh mestnih četrtih, sledila jim je splošna stavka študentov in kakšnih deset milijonov francoskih delavcev. De Gaulle je junija naposled obupal, razpustil parlament ter razpisal nove parlamentarne volitve. In ko je že kazalo, da bo vlada padla, je revolucionarni duh izhlapel, kot da ga nikdar ni bilo. Delavci so se vrnili na delovna mesta, na predčasnih volitvah 23. junija pa je de Gaullova stranka dobila večjo podporo kot kadarkoli prej. Kljub polomu so imeli protesti velik družbeni vpliv, saj, vsaj za zgodovino Francije, leto 1968 pomeni začetek konca konservativne in vzpon liberalne struje.

Svet v ognju

Dogajanje maja 1968 v Franciji je zamajalo temelje države, milejši študentski protesti pa so bili tudi v drugih evropskih državah. Izražali so nezadovoljstvo s starimi in togimi vladami, prav tako nasprotovanje vietnamski vojni in tekmi v jedrskem oboroževanju. Oblasti so na vsesplošno vstajo odgovorile različno: oktobra je mehiška vojska v glavnem mestu Ciudad de Mexico zagrešila pokol nad civili, znan kot noč Tlatelolca. Pod streli je umrlo na stotine protestnikov. Temeljite spremembe v družbi so na ulicah množično zahtevali italijanski in

Foto EPA/dokumentacija Dela

Pariz, 6. maja 1968, pred Sorbono – Eden izmed motorjev upora, Daniel Cohn-Bendit (v sredini, z dvignjeno pestjo), med uporniškimi petjem himne socializma Internationale, obkrožen s policijo in drugimi študenti, le malo preden so jih poslali pred disciplinsko komisijo univerze.

argentinski študenti. Na Poljskem in v Jugoslaviji so protestirali proti omejitvam svobode govora pod komunističnim režimom, kar je, prav tako leta 1968, boleče občutila Češkoslovaška. Tega leta je namreč tam vzcvetelo reformistično komunistično gibanje Aleksandra Dubčka, ki je odpravilo cenzuro, omogočilo javne razprave o državnih zadevah, ločilo partijo od države in dovolilo zakonito opozicijo. Liberalizacija na Češkem je povzročala negotovost vlad vzhodnih držav, in ko Sovjetski zvezi Dubčku po diplomatski poti ni uspelo stopiti na prste, so njegovo praško pomlad 20. in

21. avgusta dobesedno povozili ruski tanki. Ljudstvo s študenti na čelu je v središču mesta, kjer so potekali glavni boji, pogumno protestiralo s stotinami transparentov s porogljivimi napisi ter karikaturami Leonida Brežnjeva in njegovih vojakov. Sovjeti so češkoslovaško vodstvo z Dubčkom vred naposled prisilili v umik reform ter ga odstavili.

In slovenski otroci revolucije? »Ta ogenj v nas gori še po 40 letih,« je povedala ena od protestnic tistega junija '68 na ljubljanski filozofski fakulteti. A to je že druga, prihodnja zgodba. R. N.

Foto EPA/dokumentacija Dela

Praga, avgusta 1968 – Češkoslovaške zastave vihrajo v znak protesta, pod okupacijskimi sovjetskimi tanki gori. »Vdor na Češkoslovaško leta 1968 je fotografiran do najmanjših podrobnosti, posnet na film in shranjen v arhivih po vsem svetu. Češki fotografi in snemalci so se zavedali, da lahko prav oni naredijo edino preostalo, kar je bilo še mogoče narediti: za daljno prihodnost ohraniti sliko nasilja. (...) Rusi niso vedeli, kaj naj naredijo. Dobili so natančne ukaze, kako naj ravnajo, če nekdo strelja nanje ali jih obmetava s kamenjem, nihče pa jim ni povedal, kaj naj naredijo, če nekdo vanje usmeri objektiv kamere. (...) Na njih so se videli tanki, stisnjene pesti, porušene hiše, žrtve, pokrite s krvavimi rdeče-modro-belimi zastavami, mladeniči na mopedih, ki so v divji vožnji okoli tankov mahali z zastavami, in mlada dekleta, ki so v neverjetno kratkih oblekah provocirale uboge, spolno sestradane ruske vojake s poljubljanjem mimoidočih neznancev.« (Milan Kundera, *Neznosna lahkost bivanja*).

Uporniški duh je bil v zraku, demonstracije so prežele mladane ves svet, mladina je protestirala zaradi zelo različnih razlogov – študenti v ZDA in Veliki Britaniji proti vojni v Vietnamu, v Parizu je deset milijonov ljudi med korakanjem po ulicah vpilo »Nasvidenje, de Gaulle!«, Češkoslovaška se je upirala nadvladi Sovjetske zveze, slovenski študenti so med drugim zahtevali reformo univerze. Razlikam navkljub pa je protestnike združilo eno – zahteva po radikalnih spremembah (družbenega razvoja), a vlade na različnih koncih sveta so se odzvale različno. Dogodki tistega leta so si sledili s svetlobno hitrostjo. Januarja 1968 so ZDA po ofenzivi Tet začele izgubljati vojno v Vietnamu, marca je takratni predsednik Lyndon Johnson javno oznanil, da ne bo znova kandidiral za ameriškega predsednika, ampak se bo posvetil mirovništvu. Eden največjih shodov se je 17. marca zgodil pred ame-

Foto Tone Stojko/dokumentacija Dela

Študentske demonstracije v Ljubljani – K sreči ni bilo streljanja na študente kot v Beogradu na Savskem mostu. Med razlogi za upor so študenti navajali čedalje večje razslojevanje, ki ni več omogočalo enakih možnosti za študij, in avtonomijo univerze.

Simbol miru letos praznuje abrahama

S črtami razdeljeni krog je zasnoval londonski tekstilni oblikovalec Gerald Holtom v znak protesta proti jedrski oboroževalni dirki Velike Britanije, ZDA in Sovjetske zveze. Množično nestrinjanje je namreč preraslo v britansko gibanje »Ban the Bomb« (prepoved bomb, op. pr.), katerega del je leta 1958 izvedel prve velike demonstracije proti jedrskemu orožju v polnem pomenu besede. Njihov načrt je bil prehoditi 84 kilometrov dolgo pot od Londona do Aldermastona, kjer je bil raziskovalni jedrski center, in Holtomova naloga je bila prav oblikovanje simbola, ki bi ga protestniki nosili na transparentih. S črtami razdeljeni krog so prvič pokazali 4. aprila na londonskem Trafalgar Squaru, kjer se je štiridnevni shod začel, v naslednjih dneh pa se je pojavil v številnih časnikih in televizijskih poročilih. Ameriški odposlanec Martina Luthra Kinga ml. ga je ponesel čez lužo, in ko se je začela vojna v Vietnamu, so imeli protestniki za izražanje svojega nestrinjanja pravzaprav že izdelano ikono. Njen pomen se je še razširil, ko so jo kot simbol miroljubja posvojili najprej hipiji in potem tudi okoljevarstvena organizacija Greenpeace. Naposled so simbol odkrili tržniki in do konca 60. let prejšnjega stoletja poskrbeli, da se je znašel na skodelicah, minikrilih, obeskih, priponkah ..., kar je razvrednotilo njegovo osnovno sporočilo ter ga spremenilo v nekaj povsem vsakdanjega. A oboroževalne tekme in vojne ga vedno znova oživljajo, saj ostaja nepogrešljiv na vse številnejših (protivojnih) demonstracijah in shodih. In če gre verjeti ameriškega republikanskega kandidatu za predsednika Johnu McCainu, da bodo ZDA v Iraku vztrajale še prihodnjih sto let, je pred simbolom miru zares še dolgo življenje. (Povzeto po Timeu)